

The Project Gutenberg eBook of Kijkjes in het land van keizer Frans Jozef

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kijkjes in het land van keizer Frans Jozef

Author: Frederike van Uildriks

Release date: June 26, 2007 [eBook #21947]
Most recently updated: January 2, 2021

Language: Dutch

Credits: Produced by Jeroen Hellingman and the Online Distributed Proofreading Team at <https://www.pgdp.net/>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KIJKJES IN HET LAND VAN
KEIZER FRANS JOZEF ***

[169]

Kijkjes in het land van keizer Frans Jozef.

*Door
Frederike J. van Uildriks.*

Oostenrijks hoofdstad is een der mooiste parelen aan Europa's stedenkroon, en zoowel om de kunstschaten, die het herbergt, de pracht van zijn gebouwen en parken, den aard van zijn bewoners, als om de heerlijke omgeving op niet te verren afstand, blijft Weenen een veelgeliefd doel voor de reizende wereld.

Het Corso op den Ring.

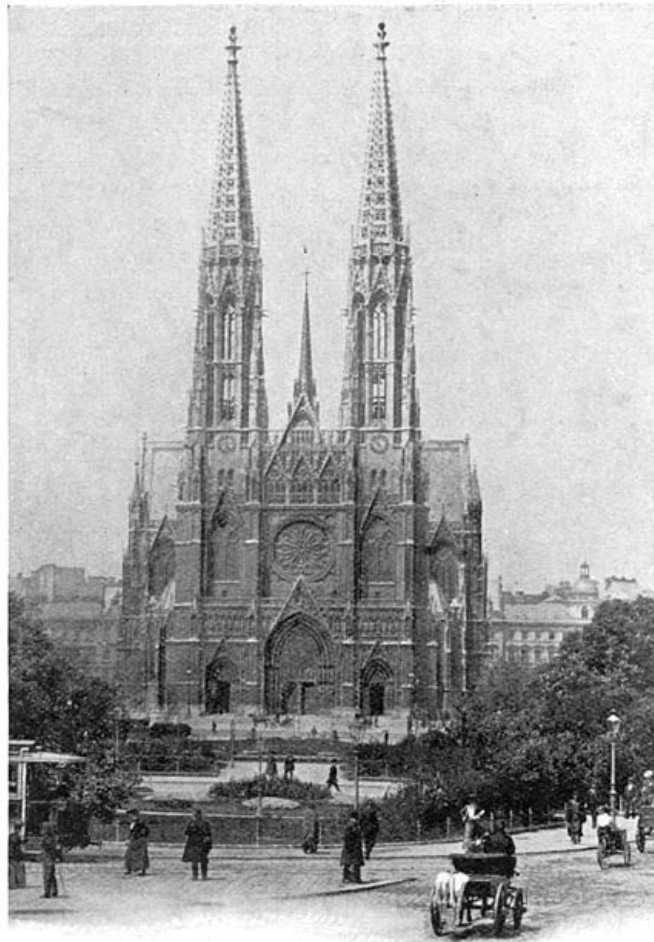
De "Wiener Burgmusik".

Ook in ons land denkt men al spoedig aan Oostenrijk en dus daarmee tevens aan Weenen, als men zich voorbereidt tot een degelijke groote reis, hetzij die ontspannings- en gezondheidsreis is, of dienen moet om een extra'tje op de aangenaamste wijze klein te krijgen, of

eenvoudig een geregeld terugkeerende zomertournee is. En het is eigenaardig, hoeveel dat land aanbiedt uit het oogpunt van landschappelijk schoon en in hoe groote verscheidenheid het dat presenteert.

Het uitgestrekte keizerrijk in het hart van Europa draagt als het ware velerlei stempels, gelijkend op die der aangrenzende landen, zoodat er iedereen zijn smaak bevredigen kan. Wat het landschap aangaat, bijna nergens zal men zooveel afwisseling kunnen aantreffen. Van den noordrand der donkere en dreigende Karpathen tot den met villa's omzoomden oever van het Gardameer, van

Rübezahl's door sagen gewijd vaderland in het Reuzengebergte tot het eeuwige ijs van de tirolsche Hoogalpen, en verder dan naar de subtropische kust van Dalmatië aan de schoonste zee der wereld, breidt zich uit een dicht bevolkt land van hooge beschaving met als hoofdstad een der voornaamste steden der wereld.

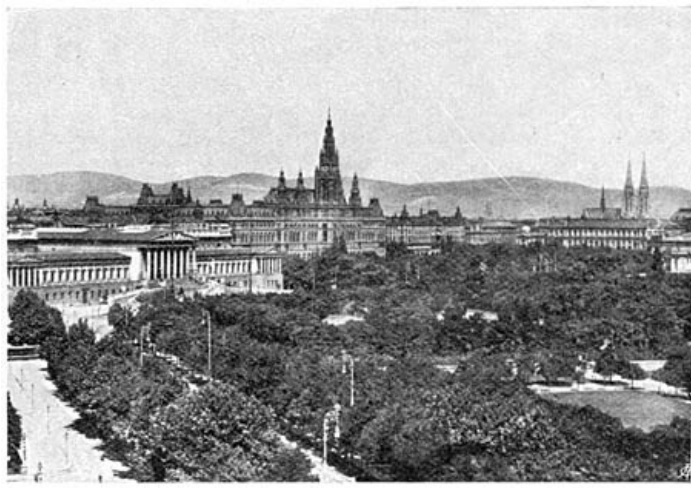
De Votivkerk te Weenen

Even verscheiden nu als taal en zeden en dracht van de onder de kroon van het huis Habsburg vereenigde volkeren en stammen, is ook het land, dat in een roemrijk verleden de rol heeft vervuld van een ijzeren bolwerk der westersche beschaving tegen het verwoestende fanatisme van het Oosten. Weenen, de schitterende, heeft de laatste aanvallen van de aanstormende horden getrotseerd en de macht van het steeds opnieuw dreigende spook voor goed gefnuikt.

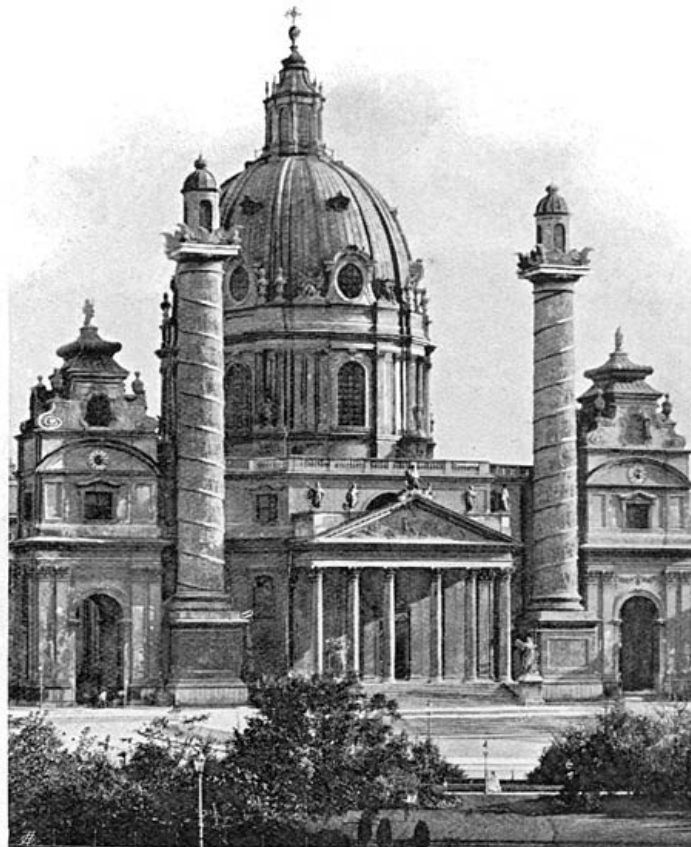
Het Hofburgtheater te Weenen.

En waarheen men ziet, aan de Donau en op de hemelhooge rotszuilen der Dolomieten, in Weenen en in de woeste eenzaamheid van het Karstplateau, overal verrijzen oude kasteelen en burchten en leggen getuigenis af van den verbitterden strijd, die er vroeger is gevoerd. De Romeinen hadden over geheel Noricum tot het kasteel Vindobona, waar nu Weenen ligt, en het grootere Carnuntum, hun garnizoenen, en hebben overal talrijke, zorgvuldig in stand gehouden herinneringen aan hun beschaving achtergelaten; over Weenen liep de weg, door de kruisvaarders gegaan, en waarheen men ziet, telkens treft men nog sporen uit het verleden, toen de dertigjarige oorlog en de napoleontische oorlogen woedden.

De Franzensring te Weenen.

Tegenwoordig houdt Oostenrijk gelijken tred met de eerste cultuurlanden van Europa, en de vreemdeling wordt er ontvangen op een wijze, die hem het reizen tot een genot maakt, vooral door de groote zorg, die aan de verkeersmiddelen is besteed. De sneltreinen sluiten bij het net van het wereldverkeer uitstekend aan en voeren gemakkelijk en vlug in het binnenland, terwijl in de steden en op de beroemde punten, waar het natuurschoon velen heen doet gaan, uitstekende hotels de stroomen van gasten ontvangen.

De Karlskirche te Weenen.

De vroolijke keizerstad Weenen heeft een deel van haar aantrekkelijkheid te danken aan de opruiming van haar wallen, die in het midden van de vorige eeuw werden geslecht. Een paar tientallen van jaren is men aan die slooping bezig geweest, en op de plaats van muren en grachten en versterkingen zijn onder de welhaast zestigjarige regeering van keizer Frans Jozef I de prachtige gebouwen ontstaan, die aan de Ringstraat de paleizenreeks vormen, waar de stad nu roem op draagt.

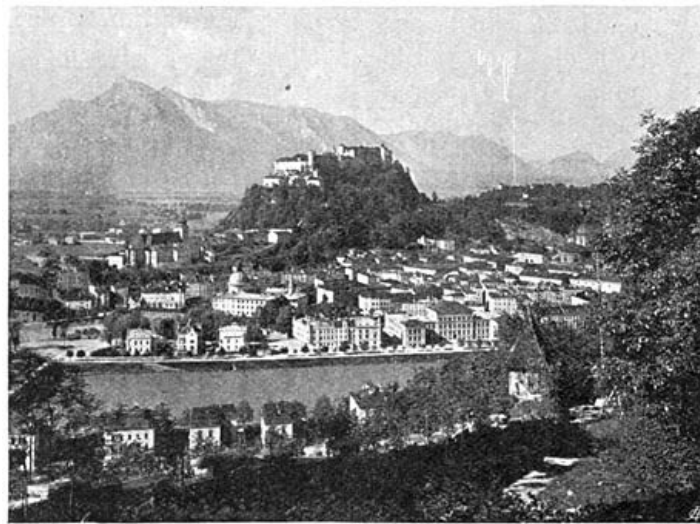
[170]

Maar ook de Middeleeuwen hebben menig oud gebouw overgelaten; daar hebt ge de Stefanuskerk, tweehonderd jaren voor de ontdekking van Amerika gebouwd, een getuige van al de bloedige gevechten, die er voor de poorten der stad hebben plaats gehad. Haar toren van 138 meter, het uit de verte zichtbare teken van Weenen, steekt hoog boven de geweldige huizenzee uit en blikk neer in de vele nauwe straten, waar nog zooveel antieke huizen en huisjes te vinden zijn, al slaat het uur van slooping ook telkens voor andere groepen, die bij de wedergeboorte der stad voor het nieuwe plaats moeten maken.

Het Semmering-hotel.

Op het plein vóór den Stefanusdom, waaronder men de catacomben vindt, de graven uit de eerste christentijden van Weenen, in vele verdiepingen opgestapeld, komen de drukke en levendige straten te zamen, en daar ontwikkelt zich des avonds het levendige straatleven van een groote stad (een stad, die nu 1 700 000 inwoners telt) en vloeit van daar over naar de breede Ringstrasse, die om de binnenstad loopt, van het Noorden over het Westen naar het Zuiden, als een wijde boog van prachtige gebouwen.

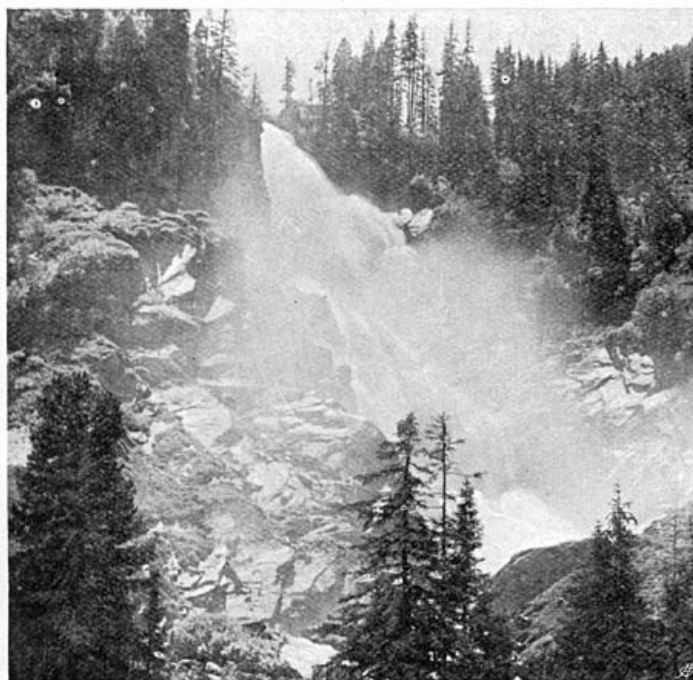
Salzburg.

Voor al in het Noordwesten van den "Ring" volgt het eene prachtgebouw op het andere; daar heeft men de Votivkerk, de nieuwe universiteit en het Raadhuis, en er tegenover den prachtigen Hofburgschouwburg. Veel verder trekt het operagebouw de aandacht tusschen de reeks mooie particuliere huizen, die zich voortzet tot aan het Schwarzenbergplein. Door de zijstraten rechts krijgt men telkens den hoogen koepel van de Karlskirche te zien. Franzensring, Schottenring, Franz Jozefskade sluiten dan den ring om de binnenstad, waar pleinen en parken volkomen beantwoorden aan grootsteedsche eischen.

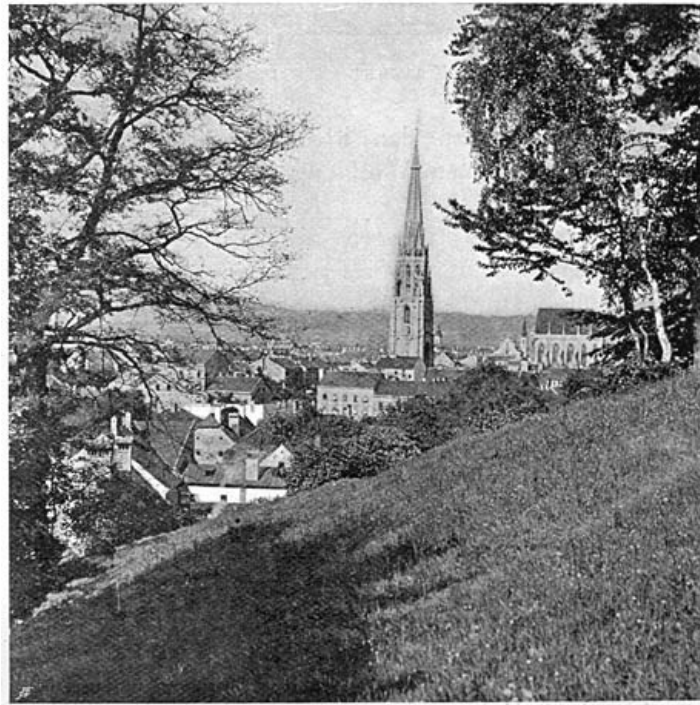
Het Benediktijner klooster te Melk.

Twintig districten van jongeren datum omgeven de eigenlijke City; Mariahilf heeft van die alle de langste en drukste straat; verder westelijk ligt het keizerlijke lustslot Schönbrunn met den Dierentuin en het wondervolle park, waar Hietzing zich bij aansluit, de rijkste villavorstad van Weenen. In het Oosten ligt in het verlengde van de mooie Praterstraat de groote Prater, het beroemde natuurpark aan de Donau, uitspanningsplaats en lustoord voor de geheele bevolking van Weenen.

De Krimmler waterval bij Salzburg.

Zeven spoorwegen ontmoeten elkaar in de stad en kunnen de menschen naar de mooiste punten der omgeving brengen. Uit het dichtste gewoel der reuzenstad komt men in 2½ uur op den Semmering, waar het trouwens op drukke Zondagen al niet minder vol is dan in het levendigste deel der stad; maar het hooggebergte heeft men daar dan toch in de buurt, waar nog de gemzen in vrijheid rondspringen. Al niet veel langer behoeft men te sporen om op den Schneeberg te komen, ja nog veel dichtter bij de stad is een hoog punt, de historische Kahlenberg, die zijn eigen bergspoor bezit.

Linz.

Weinig steden in Europa worden zoo algemeen geprezen en verdienen zoozeer den lof, dien het reizend publiek eraan brengt als de stad aan de schoone blauwe Donau.

Aan de hoofdlijn van Weenen naar het Westen, die zoo liefelijk door de vlakke kronkelt, langs aardige dorpen als Melk met het groote, hooggelegen Benedictijnerklooster, en langs Linz, waar men op de hoogte van den nabijgelegen Pöstlingberg al zulk een indrukwekkend Alpenpanorama kan genieten, ofschoon de bergen nog ver zijn, ligt Salzburg, de vreemdelingenstad, waar soms het aantal bezoekers dat der inwoners overtreft.

De Liechtenstein Klamm.

De roem van Salzburg is al oud; Wilhelm von Humboldt was er verrukt van en noemde Salzburg een van de mooiste steden der wereld. Als centrum voor toeristen heeft de stad vooral haar gezochtheid te danken aan de nabijheid van het Salzkammergut, ten oosten en zuidoosten, en aan het heerlijke bergland ten zuiden en zuidwesten, waar de Salzach doorheen kronkelt. Aan haar bovenloop vormt die rivier den schuimenden Krimmler waterval en daar, bij het dorp Krimml, verheft zich de Reichenspitz; dan hooger op is er weer zulk een treffend natuurverschijnsel, dat de macht en de kracht van het bruisend water vertoont in den Liechtensteinklamm, en als tegenstelling tot die engte laat het plaatje van het Stoderdal met zijn Spitzmauer een landschap zien, waar voor het bosch alle ruimte is gelaten. Dat Stoderdal is een der mooiste dalen van de noordelijke Alpen ten oosten van Salzburg.

[172]

De stad zelf is interessant en oud; kerken en musea vragen er de aandacht; maar er zijn bezoekers, die deze in den steek laten voor het eenvoudige huis in de Getreidegasse, waar Mozart werd geboren. Die Korenstraat is de oudste winkelstraat van Salzburg; de hoge huizen hebben er merkwaardige uithangborden van ijzer; de binnenpleinen der huizen hebben iets italiaansch met hun booggalerijen boven elkaar. In een dier handelshuizen, Nr. 9, om het heel precies te zeggen, vindt men het heilige, een inscriptie met groote, vergulde letters: "Mozart's Geburtshaus".

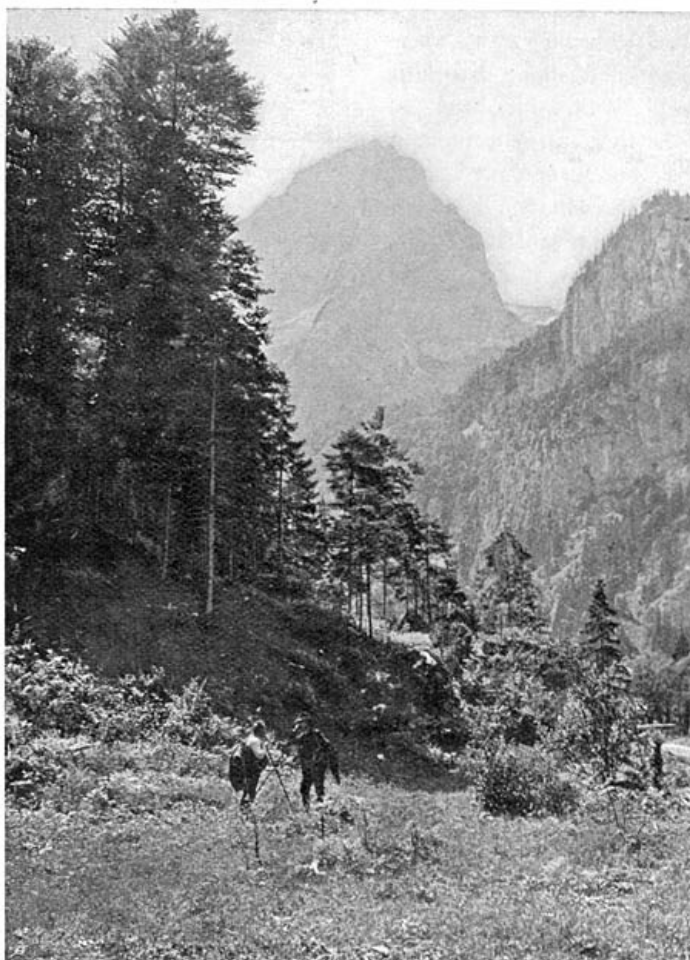
Gaan wij de trap op van den kruidenier met het uithangbord Zum Mozart, zonder ons te laten tegenhouden door petroleumvaten; en laat ons bellen bij de deur van de derde

verdieping. Wij treden in een laag en donker achterkamertje. In een donkeren hoek duidt een borstbeeld de plaats aan, waar de wieg gestaan heeft van den grooten musicus, die in 1756 werd geboren. In de bescheiden kamer vloeit het licht, dat nog in de herinnering afstraalt van de glorie des grooten meesters. Men ontbloot het hoofd, loopt zachtjes en kijkt met eerbied naar de piano met de geel geworden toetsen. Men ziet er het portret van den kleinen wonderknaap van zes jaar, den kleinen Wolfgang en zijn zusje Nanerl van elf.

De Reichenspitze bij Krimml.

De voorkamer, vroeger salon van de familie Mozart, is vol van autografen, herinneringsstukken, eerbewijzen aan het genie enz. Het Mozartalbum bevat de composities, gedichten en portretten, die aan den meester werden opgedragen door souverainen of door invloedrijke personen van alle standen, staatslieden, geleerden, letterkundigen, kunstenaars. Bescheidener reizigers hebben met hun handteekening een gansche bibliotheek van registers gevuld. Het vreemdelingenboek, dat gewoonlijk zoo banaal is, heeft hier een ander karakter gekregen; men schrijft er eerbiedig zijn naam in, als in een sterfhuis. Noord-Amerikanen nemen in grooten getale aan dezen pelgrimstocht deel, en men ziet hun groote, fiere letters U. S. A. op alle pagina's van het register.

Het Stodertal en de Spitzmauer.

Van Salzburg worden de toeristen al spoedig weggelokt naar het mooie en terecht

veelbewonderde Salzkammergut, dat tot de schoonste gedeelten van de noordelijke Kalkalpen behoort en ook door gelukkige Nederlanders op vacantiereizen zoo trouw wordt bezocht. Als men een lijn wou trekken, die dat wondermooie plekje met zijn hooge bergen, bekoorlijke meren en prachtige dalen begrensd, zou die moeten loopen van Gmunden in het Noorden, gelegen tusschen Linz en Salzburg aan de Traun, naar het gebied rondom Aussee in het Zuidoosten en naar Mondsee even ten noordoosten van Salzburg.

Hallstatt.

Gmunden aan het Traunmeer is een badplaats van beteekenis, in enkele uren van Weenen per spoor te bereiken, en als men dan de Traun stroomop volgt, ontmoet men Ischl, de door vorstelijke personen zoozeer bevoorrechte badplaats. Zij ligt op het kruispunt van de beide dalen van het Salzkammergut; het Traundal gaat van daar zuidwaarts naar den voet van den grootschen Dachstein, en naar het Westen voert het Salzadal naar Salzburg.

[173]

De Mondsee met den Drachenwand.

Wat een heerlijke meren is het Salzkammergut rijk, en hoezeer is er door stoombootverkeer voor het gerief en gemak, en vooral voor het natuurgenoet van de reizigers gezorgd! Op het verrukkelijke Wolfgangmeer, het groote Attermeer, op Mondsee en Traunsee en Grundlsee, overal doen reeds stoomboten geregeld dienst. Wonderlijk mooi ligt ook de Hallstättersee tusschen de hooge voorbergen van den Dachstein, waar de interessante zoutstad Hallstatt aan ligt, met de schilderachtige huisjes en de beide kerken, die alle als aan den bergwand schijnen te kleven.

De Grundlsee in Stiermarken.

Ten oosten van den Dachstein verrijst de witglanzende Grimming, een berg, dien men lang voor den hoogsten van Stiermarken heeft gehouden. De Alpen bij Hallstatt sluiten nog als een kostbare parel het Gosaumeer in, verwonderlijk schoon gelegen tusschen de grillig gevormde Dolomietbergen en, met den Dachstein op den achtergrond, een onvergetelijk tooneel vormend.

Het Gosaumeer.

Voor een reis in Tirol is en blijft Innsbruck een altijd weer te loven en te prijzen centrum; het klinkt haast als een banaliteit nog te zeggen, dat het schilderachtig is gelegen, waar die uitdrukking zoo dikwijls in den mond en in de pen wordt genomen voor plaatsen, die niet in de verste verte met Innsbruck kunnen wedijveren. Midden in het hooggebergte ligt het, en de bergreuzen van 2000 meter kijken in de straten der stad neer.

De Grimming.

Innsbruck is nog eens echt een stad voor toeristen. Ze strijken er neer van allerlei soort, de verwende stedeling, die de Alpen het liefst maar van beneden beziet en de tegen alle weder geharde bergklimmer, die boven lang heeft geteerd op den karigen kost van de sennhutten en die nu wel weer eens ter afwisseling de welbehagelijkheid wil voelen van een wel verzorgden disch, waaraan uiterlijk en naar het substantiëele dat er wordt geboden, niets ontbreekt. Aan kunstgenot kan men in dat tiroolsche middenpunt ook zijn hart ophalen, zoowel als aan de historische herinneringen der oude gebouwen.

In de eerste helft der 13de eeuw treedt Innsbruck reeds als stad op en werd door hertog Otto I van versterkte wallen voorzien, terwijl hertog Otto II aan de plaats in 1239 door een privilege stedelijke rechten schonk.

Van dien tijd af verheugde Innsbruck zich voortdurend in de gunst der landsvorsten, tot eindelijk hertog Frederik er zijn residentie vestigde, waarna ook zijn zoon hertog Sigismund te Innsbruck zijn hofhouding hield. Onder keizer Maximiliaan bereikte de stad, die in 1490 van hem nieuwe privileges kreeg en tot hoofdstad van het land verheven werd, een hoogen trap van bloei.

Er kwamen onvergankelijke kunstwerken binnen hare muren tot stand. Zelfs zware schade, door branden, aardbevingen en pestepidemieën kon de stad niet tegenhouden bij haar snelle opkomst, die in de 18de eeuw onder de regeeringen van keizer Karel VI, Maria Theresia en Jozef II nog eens een schitterend hoogtepunt bereikte.

De Maria-Theresienstrasse in Innsbruck.

De gebeurtenissen van het jaar 1809 verbreidden Innsbruck's naam met dien van Andreas Hofer door de gansche beschaafde wereld; maar snel herstelde zich de stad van de ellende der napoleontische oorlogen, en zij heeft in de tweede helft der 19de eeuw de schitterendste periode van haar ontwikkeling doorgemaakt. De met elk jaar toenemende omvang der stad en het daarmee gelijken tred houdend aantal inwoners, het groote aantal nieuw gebouwde openbare inrichtingen en het steeds zich uitbreidend net van moderne middelen van verkeer getuigen van dien bloei. Thans ligt het eenmaal zoo bescheiden vlek als centraal punt in het spoorwegverkeer, van waar de groote lijnen uitgaan naar het Oosten en het Westen en het Zuiden.

De drukste verkeersader der stad is de Maria-Theresiastraat, waar men een

prachtig gezicht heeft op de bergreuzen ten noorden van Innsbruck, oprijzend als uit de stad zelve. De straat komt in het Noorden uit in de Herzog-Friedrichsstraat, sluit aan den zuidkant bij de Wiltener wijk aan en is daar door den triomfboog afgesloten, een trotsch gedenkteeken, opgericht in 1765 door de bewoners van de stad ter herinnering aan de aankomst van keizerin Maria Theresia en haar gemaal Frans I.

Het Traifoidal.

De Herzog-Friedrichsstraat behoort tot Innsbruck's oudste wijk. De stedelijke torens en het glinsterende huis, "Das goldene Dachl", wekken herinneringen aan het verleden. Van het mooie, met schilder- en beeldhouwwerk versierde balkon van het huis zagen eenmaal vrouwen neer op in tournooien strijdende ridders. De uitbouw met vergulde dakpannen werd door Maximiliaan I aangebracht. De overdekte gewelven en de aangrenzende straten, Hofstraat, Reuzenstraat en Stolstraat vertegenwoordigen het oude Innsbruck. Vooral de Hofstraat ziet er nog echt middeleeuwsch uit.

Als kunstinstituut staat in de stad de Franciskaner of Hofkerk bovenaan. Ferdinand I begon den bouw in 1554 en voltooide hem tien jaar later. Het inwendige van de hofkerk is tot een museum van echte kunstschaten geworden; beroemd zijn de ijzeren beelden, waaronder dat van koning Arthur.

De Ortler.

Maar de natuur is toch eigenlijk de sterke trekpleister naar de omgeving van Innsbruck. De lokaal-trein, die ook de Innsbruckers zelf, zoo goed als de stroomen toeristen in de bergen brengt, rijdt van Hall over Innsbruck naar Igls ten zuiden der stad, het liefelijke Igls, waar onze koningin ook een paar keeren eenige weken heeft vertoefd. Dan voert de spoorweg naar het Stubaidal en in de gletscherwereld. Maar in alle dorpen van het middelgebergte bij Innsbruck zorgen aardige oude herbergen en ten deele ook reeds zeer moderne hotels voor de versterking van des reizigers inwendigen mensch. Men voelt zich in hooge mate behagelijk in de oude gelagkamers, waar het crucifix hangt met het kleine huisaltaar eronder, met gemaakte bloemen en tinnen of bont gekleurde kandelaars erop, terwijl aan de deuren vrome prenten hangen, en bloemen in potten de diepe vensterbanken versieren. De scheiding tusschen de boeren en de heeren is in die dorpsherbergen streng in acht genomen. Wie het volksleven wil leeren kennen, treedt niet binnen in de heerenkamer, maar in het boerenvertrek met de groote, groene kachel. Al is de grond er niet altijd volkomen schoon en de lucht zoo dik van tabaksrook, dat ze wel te snijden is, dat heeft men er wel voor over, om vroolijke liedjes en geestige zetten te hooren.

[175]

Het Stilfserjoch.

Het tiroler volk is niet gedrukt geworden door de overmacht van de bergreuzen om hen heen. En toch, wat zijn de menschenwoningen nietig en klein bij wat daar oprijst aan rotsen en bergen! Denk eens aan den Ortler! Suldenthal en Trafoithal

heeten de beide dalketels, die links en rechts van den geweldige liggen, beide grootsch en indrukwekkend en toch gezellig gemaakt door uitstekende hotels. Tegenover den Ortler stijgt de weg in scherpe krommingen tegen het Stilfserjoch omhoog, den hoogsten Alpenpas van Europa.

Vorarlberg.

Zoo'n weg is een triomf, maar hoeveel meer is dat de Arlbergspoorweg, die bij Landeck hooger de Inn op begint! Over rivieren en steile bergen en afgronden heeft hier de mensch den ijzeren weg gelegd, om na een langen, langen tunnel door den Arlberg in het kalme, liefelijke land te komen, rondom het vorstendommetje Liechtenstein, door een stuk Rijndal naar Bregenz te stoomen, en daar het heerlijke gezicht te genieten op het meer van Constanz of het Bodenmeer, dat den Rijn in zich opneemt, om hem gezuiverd en gekalmeerd weer van zich te laten gaan.

Op den top van den Groszglockner.

Slaan wij nog even, vóór wij afscheid nemen van deze schoone streek, een blik op enkele punten van het heerlijke tiroolsche land. Als wachter staat er op de grens van Tirol en Stiermarken de Groszglockner, een reus in de Oost-Alpen. Daar is men midden in het gebied der Alpen, en ze doen er zich in al hun grootschheid voor. In die bergwereld ligt ook het Zellermeer met de bekende bedevaartplaats Zell am See, en aan den Tauernspoorweg als eindpunt Bad Gastein, de badplaats van vorsten, zoo als men haar wel zou kunnen noemen. Het is een betooverend mooi oord, waar de natuur haar woest en grootsch karakter nog niet heeft verloren ondanks al de weelde, die de menschen er heen hebben overgebracht. De waterval van wel 150 meter hoogte bruist er in al dieper sprongen neer tusschen reuzenhotels en badpaviljoens, die als zwaluwnesten tegen de hellingen van den steilen boschrijken dalketel klevan.

In het Kaisergebergte.

De spoorlijn, die ten noorden van den Groszglockner door de Pinzgau loopt, heeft aan zijn noordzijde al spoedig een veel toegankelijker bergland, het Kaisergebergte of Der wilde Kaiser, de keten van de noordtiroolsche Kalkalpen tusschen Salzach en de Inn.

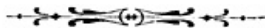

De Stuiben-fall.

De spoorweg, van Weenen komend, bereikt het Inndal bij Kufstein, en langs Hall en Innsbruck gaat het stroomop te midden van het prachtige hooggebergte. Bij Oetz komt van het Zuiden het grootste der zijdalen van de Inn, het Oetzdal, tot aan de rivier, het dal, dat een welverdienden naam heeft in de tiroolsche Hoogalpen, en waar de Grootte Stuibenwaterval in twee sprongen van 160 M. naar omlaag bruist. Veel andere Stuiben of Stuibbeken vormen kleinere, zeer mooie vallen. Waar het dal zich verbreedt, ligt Landeck, en de spoorlijn zegt daar het dal vaarwel. Het verdere verkeer stroomop gaat over den rijksweg naar Finstermünz op de grens van Zwitserland.

Oberinndal bij Landeck.

Colofon

Beschikbaarheid

Dit eBook is voor kosteloos gebruik door iedereen overal, met vrijwel geen beperkingen van welke soort dan ook. U mag het kopiëren, weggeven of hergebruiken onder de voorwaarden van de Project Gutenberg Licentie bij dit eBook of on-line op www.gutenberg.org.

Dit eBook is geproduceerd door Jeroen Hellingman en het on-line gedistribueerd correctie team op www.pgdp.net.

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org.

This eBook is produced by Jeroen Hellingman and the Online Distributed Proofreading Team at www.pgdp.net.

Codering

Dit bestand is in een verouderde spelling. Er is geen poging gedaan de tekst te moderniseren. Afgebroken woorden aan het einde van de regel zijn stilzwijgend hersteld. Kennelijke zetfouten in het origineel zijn gecorrigeerd. Dergelijke correcties zijn gemarkeerd met het corr-element.

Hoewel in het origineel laag liggende aanhalingstekens openen gebruikt, zijn deze in dit bestand gecodeerd met ". Geneste dubbele aanhalingstekens zijn stilzwijgend veranderd in enkele aanhalingstekens.

Documentgeschiedenis

- 25-JUN-2007 begonnen.

Verbeteringen

De volgende verbeteringen zijn aangebracht in de tekst:

Plaats	Bron	Verbetering
--------	------	-------------

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KIJKJES IN HET LAND VAN
KEIZER FRANS JOZEF ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project

Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty

payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or

unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods

and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.